

FEBRUARI/MAART 1941.

AFLEVERING 10/11.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE :

Dr J. HEIMANS, AMSTERDAM.

Dr JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE :

Dr J. HEIMANS, MICHEL ANGELO-
STRAAT 41, AMSTERDAM-ZUID.

UITGAVE VAN :

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE :

2c OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

POSTCHEQUE EN GIRO 15205.

GEM. GIROKANTOOR AMSTERDAM V. 6482.

BANKIERS: INCASSOBANK

(Bijk. Linnaeusstraat).

PRIJS PER JAAR 1 6.50 BIJ VOORUITBETALING

NIEUW TEXEL.

In de laatste tien jaren is Texel meer veranderd dan in de veertig jaren, die daaraan vooraf gingen en in het jaar, dat nu achter ons ligt, nog wel het hevigst. Onrust is plat gespoeld of weg gespoeld; ik weet nog niet precies welk van beide. De bedreiging aan het Eyerlandsche Gat wordt steeds ernstiger. Het Loodsmansduin, eenige jaren geleden onder leiding van de Commissie Weevers door het Staatsbosch-beheer zoo teederlijk beschermd als natuurmonument, is ten offer gevallen aan mobilisatie en oorlog.

Maar de grootste verandering is er eene, die op het eerste gezicht nog niet eens zoo heel duidelijk is, maar die in de toekomst voor het Oude Land de meest ingrijpende van alle zal blijken, dat is de nieuwe bemaling van de Dertig Gemeenschappelijke Polders. Deze is een als het ware natuurlijk vervolg op de bemaling van Waalenburg, waarover vijf jaar geleden zooveel te doen is geweest.

De schapenteelt wordt ingekrompen, zelfs zag het er naar uit, alsof hij verdwijnen zou. Maar dat is gelukkig nog lang niet het geval. Toch leggen tuinbouw en land-

bouw al meer en meer beslag op Texel's bodem. Zal dat met profijt kunnen geschieden, dan moet de waterafvoer vaster geregeld worden dan voorheen. Tot nu toe ging dat voor Oud-Texel zoo, dat door een paar sluizen in den dijk langs de Waddenzee bij eb het overtollige water werd weggespuid. Wind en getij konden dat spuien bemmeren en zoo kwamen de lage gedeelten vaak dras te liggen. De polders het Noorden en de Prins Hendrik hadden van hun begin af al dadelijk een bemaling, Waalenburg kreeg er ook een en wat was nu natuurlijker dan dat de heele Dertig Gemeenschappelijke Polders dezelfde maatregel namen?

Dat is dan ook behoorlijk gebeurd en niet lang geleden zijn bij de twee voornaamste uitwateringssluizen een paar flinke gemalen in gebruik genomen. Nu kan al het land, dat minderwaardig was door waterbezwaar, verbeterd worden. De groote waterlopen, naar de uitwatering gericht, zijn reeds verbreed, een aantal tweederangs ook al en nu volgt de rest vanzelf. Er zal worden gehooft en afgegraven, zeker ook wel een beetje ruilverkaveld en wat al meer. De landbouwkundige voorlichtingsdienst is zeer goed en wordt gewaardeerd, de Texelaars zelf toonen veel werklust en goeden moed en we zien nu binnenkort een groot deel van het schapenland veranderen in een gebied van tuinbouw en landbouw. Tweemaal in de week lees ik de Texelsche Courant van kopstuk tot de laatste advertentie en telkens verheug ik mij over de roerigheid van de Texelsche landbouwers.

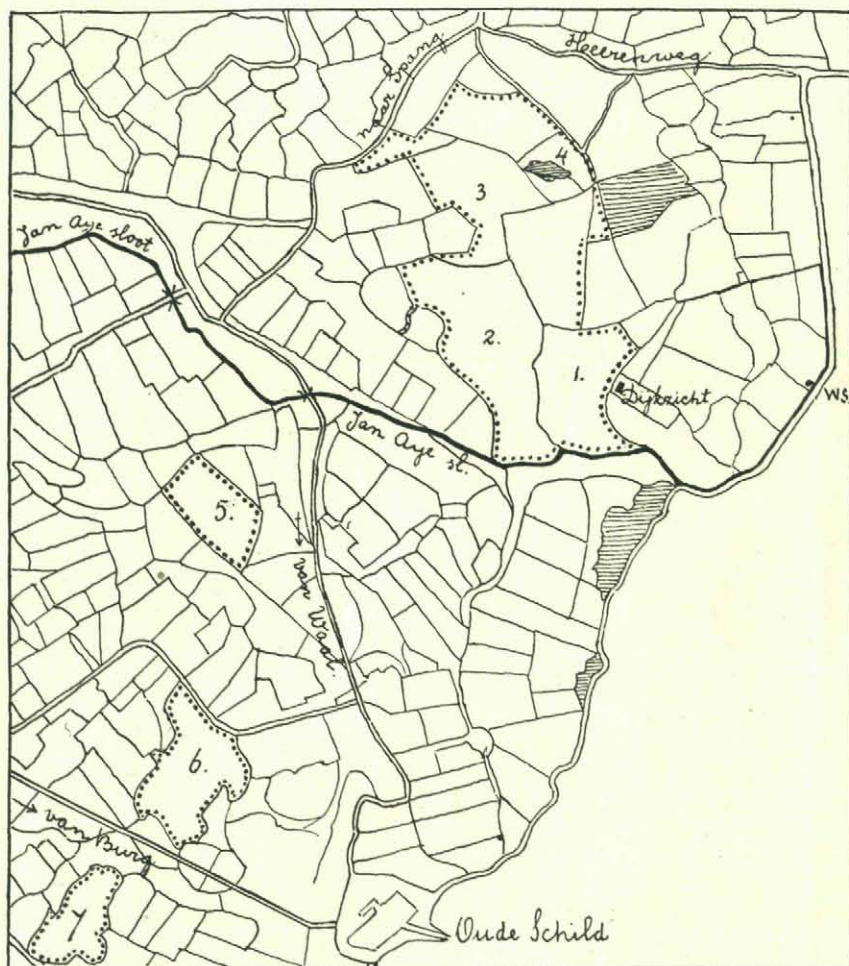
Maar behalve schapeneiland was Texel vogeleiland. En hoe moet dan nu? De Polder het Noorden en vooral Waalenburg hebben ons er al op voorbereid, dat er nu heel rare dingen kunnen gebeuren met onze kievitten, tureluurs, kempfaantjes, scholeksters, sterntjes, pleviertjes, kortom al het moois, dat ons oog en oor verrukte in de dagen toen de Ornithologische Vereeniging onvermijdelijk moest worden gesticht en de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten nog onvermijdelijker tot stand moest komen.

Ja, helaas, al dat schoone gerucht is gestadig decrescendo gegaan. Wat zal er nu terecht komen van het schoone bezit, dat wij met zoo veel zorg en overleg hebben verworven in het lage land van Dijkmanshuizen, tusschen den Nieuwen Weg naar den Burg en den Heerenweg benoorden de Waalder Sluis?

Ik heb maar weer eens een kaartje geteekend en wel met heel veel genoegen. Want bij het intekenen van al die slootjes met hun vaak zoo grillig, zelfs onbegrijpelijk verloop, wordt de verbeelding wakker en ik droom van vroeger eeuwen, toen de dijk langs de Texelstroom er nog niet zoo stevig lag als thans en menigmaal de zee nog eens een bokspartijtje kon aangaan met het zand, dat van de heuvelen was gespoeld. Zoo is dit schijnbaar vlakke landje nog heel onrustig van profiel en we vinden er temidden van perceelen „goede aarde” nog weer veel stukken, die door hun lage ligging en zilte kwel nog haast het karakter hebben van slik en kwelder en juist deze zijn het, die het lievelingsterrein vormen voor de vogels. Door aankoop en schenking heeft de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten nog al veel van die lage en laagste perceelen in bezit gekregen.

Op de kaart zijn hun grenzen gemerkt met een stippellijn.

Dwars door het gebied gaat een dikke zwarte lijn, dat is de Jan Aye sloot, de hoofdrivier van dit deel van het oude land, die heel van den duinvoet komt en via de dijsloot uitmondt in de Waler Sluis, tegenwoordig bijgestaan door een gemaal net als de Rijn bij Katwijk. Deze Jan Aye sloot ontwatert dus nu een groot gebied, maakt

Natuurmonumenten in het Lage land van Dijkmanshuizen.

1. Burdet's Hop. 2. Thysse's Fienweid. 3. Het Schar. 4. Klarwater. 5. Büttikofers Mieland. 6. Molenmieland. 7. Het Land bij Brakestein. W.S. Waler Sluis.

dat het grondwater lager komt te liggen en legt dus ook onmiddellijk de lage gronden droog. Zodoende zullen onze natuurmonumenten het Land bij Brakestein, het Molenmieland en Büttikofers' Mieland ook van karakter veranderen.

Noordelijk van de Jan Aye sloot ziet ge een aan ons toebehoorend groot complex met daarin Burdet's Hop, Thysse's Fienweid, het Schar, het Schar van de Dertig

Polders, het Klaarwater (wat een mooie naam) en een paar stukken, die nog geen naam hebben.

Dit complex was onze trots en vreugde en om ons nu maar niet noodeloos te verdiepen in narigheid, vertel ik maar direct, dat door de zeer welwillende medewerking van het Bestuur van de Dertig Gemeenschappelijke Polders dit ons ooi-lammetje niet verloren gaat. Door een weloverwogen stelsel van kaden en dammen blijft dit stuk buiten de ontwatering. Wij mogen dit verwachten ten eerste omdat het stuk al zoo laag ligt, dicht bij de sluis en ten tweede omdat de bodem een voor ons doel zeer geschikte bouw en samenstelling heeft.

Wat er met het land van Brakestein, met het Molenmieland en met Büttikofers Mieland zal gebeuren, dat weten wij nog niet, maar wij zijn er vrij zeker van, dat het Natuurmonument Dijkmanshuizen er veel toe zal bijdragen, om Texel nog te handhaven als Vogeleiland. Gij weet, dat onlangs in dit Natuurmonument de Stelt-kluut en de Middelste Zaagbek hebben gebroed. Op Burdet's Hop huisde een sterke kolonie van Groote Sterns, die in 1940 door oorlogsgeweld is verstoord. In het Schar is een drukke „vechtplaats” van kemphaantjes en door het heele gebied broeden meeuwen, eenden, kieviten, tureluurs, grutto's, kluten, pleviertjes, leeuweriken, graspiepers, kortom de heele klassieke vogelwereld, die vroeger Waalenburg zoo beroemd maakte.

Ons natuurmonument Dijkmanshuizen is nog niet zoo heel groot, maar ver-toont toch alle afwisseling, die zoo typisch is voor dit deel van Texel. We vinden er ook hoog en laag, weiden met zoete grassen en orchideetjes en daarnaast slikken met zeekraal en zulte en vrijwel permanente plassen. Dit is van veel belang, want nu vinden de vogels, vooral de jonge er ook voedsel. Het kan niet dikwijls genoeg herhaald worden, dat we niet alleen broedplaatsen te beschermen hebben, maar ook voedselterreinen. Wel, ge herinnert u misschien, dat zelfs de lepelaars uit de Mui bij Burdets Hop komen om er te smullen in de modder.

Zuidoost van het Klaarwater ziet ge op mijn kaart een vrijwel rechthoekige groote plas. Die is ontstaan doordat er klei en zand gedolven is voor de versterking van den zeedijk, noodig geworden door de stormvloedverhoging ten gevolge van de afsluiting van de Zuiderzee. Deze plas is eigendom van de Dertig Polders. Het Polderbestuur heeft dit water heel vriendelijk aan ons verpacht. Daar heeft Burdet zijn beroemde film gemaakt van „de Fuut en de Koet”. Nu zal menigeen zeggen: „is zoo'n plas van slechts een paar jaren oud nu ook al een natuurmonument?” De plas zeker niet, maar wel de planten en dieren, die er huizen en die zich er nog komen vestigen, en die wonen dan hier in een uitmuntend beschermd gebied.

Ook heeft onze Vereeniging nog een „dijkplas” gepacht, daar waar de Jan Ayesloot in de dijkslot overgaat. Ge vindt hem ook op de kaart. De wandeling langs den openbaren dijkweg van Oude Schild naar de Heerenweg of, zoo ge verder wilt, nog verder op Oost aan, geeft een prachtige gelegenheid voor het aanschouwen van Texel's vogelrijkdom. Die vogelrijkdom wordt onderhouden door onze streng be-waakte natuurmonumenten. Tot in bijzonderheden overwegen wij, hoe en wanneer

bezoekers op die terreinen kunnen worden toegelaten. Ieder begrijpt, dat het belang der broedende vogels voor alles geldt. Na de onrust van 1940 zal het wel gewenscht zijn, Dijkmanshuizen heel rustig te houden.

Na al dit gepeuter met kaden en dammetjes is het wel een verademing, even te denken aan het Natuurmonument de Schorren achter de Eendracht, ook door ons gepacht van dat gezegende polderbestuur.

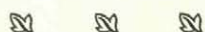
Over de Staatsnatuurmonumenten van de Texelsche duinen zei ik reeds een enkel woord. Het valt nog te bezien in hoeverre de sterkere draineering van het Oude land invloed zal hebben op de grondwaterstand van het duin. Aan den „vasten wal” hebben we van dergelijke maatregelen wel onaangename ondervindingen.

Ook krijgt Texel vrij zeker een drinkwatervoorziening uit het duin, maar het is niet te verwachten, dat de prise d'eau in of zeer dicht bij het natuurmonument zelf zou komen.

Dan is er nog een ongeluksvogel, die het denkbeeld heeft geopperd, uit het oogpunt van „landschapsschoon” in het Natuurmonument een „heldere plas” uit te graven. Zulke dingen doen mij blozen. Er zijn nog maar weinig mensen, die de Texelsche Mient in al zijn heerlijkheid hebben aanschouwd. Holkema's opsomming geeft er ook lang geen treffend genoeg beeld van. Ik heb den ondergang van die Mient steeds betreurd en misschien wel tot vervelens toe mijn droefenis betuigd.

Maar nu heb ik van den aanvang ook de Geul zien groeien en ik durf wel te verzekeren, dat daar nu een landschap ontstaat, dat ons het verlies van de Mient zal vergoeden. Niet heelemaal, maar ik heb beloofd, dat ik daarover niet meer zou spreken of schrijven. Doch ik bezweer allen, die hierin iets te zeggen hebben, dat ze de Geul ongemoeid moeten laten. Als zij nog jong genoeg zijn, zullen ze hun loon daarvoor ontvangen, of anders hun kinderen. Hierover later meer, hoop ik.

JAC. P. THIJSE.

OVER SCHAATSENRIJDERS.¹⁾

Ontdekkingsreizen worden in Afrika gedaan, maar ook op de Veluwe. Volg maar eens een van de vele beekjes, die op de Veluwe stromen en hun water in het IJsselmeer lozen. Ga hier en daar eens langs de kant liggen en kijk in het water. Dan zie je de larven van kokerjuffers in hun huisjes van steentjes rondkruipen, kleine baarzen, grondels en stekeltjes schieten voorbij, op de bodem van de beek zijn rivierdonderpadjes en baardige modderkruipertjes te vinden. Maar zelfs op het water kunnen we beesten zien. Dat zijn de schrijvertjes en schaatsenrijders, die iedereen wel eens op sloten heeft waargenomen.

Als we die dieren zo over de waterspiegel zien lopen, is het geen wonder, dat er allerlei vragen over hun levenswijze opdoemen, want er zijn maar weinig dieren,

1) Veel dank aan Dr. N. Tinbergen, voor zijn raadgevingen.